

*

* *

Овдашњи су Роми сви од реда хришћани источног обреда. Но, под оманском влашћу, милом или силом, били су мухамеданци. За мене, као социолога религије и ромолога, посебно је драгоцено Стајићево истраживање прџеса и видова преласка грејачких Рома са исламске религије на православ вероисповест. Када и како се то збивало, и какви су православни верници Роми данас? У великодостојника верских институција преовладава мишљење да оне да они могу бити "добри" црквени верници, бити прилежни православци. У позадини провејава став, раширен и у лаичких писаца, да Роми откривају не религије прихватају, најпре, из нужде – формално и мимикријски – прихватајући се прапостојбинске вере, а кад се то згоди, онда и мешају хришћанство и ислам, што често завршава у необичном преплитању. ("Та специфична ромска /циганска/ вера /врста љареманства/ одликује се тиме што извесне хришћанске елементе усвајају и примењују у исламу, као што су: крсна слава, извесним обредима које врши свештеник у цркви и сама обитељ у кући. Поредом са тим, истичу се исламски елементи, које Роми хришћани примењују у својим верским обредима." – Т. Вукановић.) То, многим чудно, преплићуће са културолошког аспекта не представља ману, напротив – богатство је себи и гледано из угла интеркултуралистичке праксе, тј. из изворног вишековног искуства живота у мултиетничким и вишеверским друштвима. Можда Роми и у религијском простору јесу пример другима како треба бити спремни и на давање и на примање, а не само на наметање свога *creda* и културног дела.

Господин Стајић је, у поглављима о вери и обичајима грејачких Рома Ђурђевдану и Васуљици, убедљиво показао њихово искрено прихватање "слатког православља", оно ритуално практиковање које не иде на уштедљиву губљења сопствених културних специфичности и народносног идентитета. Посреди је *интеркултурална интеграција* – не асимилација, а камо ли сегрегација.

*

* *

Светозар Стајић, што је можда и највиша вредност његовог краткостива, *демонстрира нам да надменом ставу, укорењеном у неоправданом имању своје нације и вере као више вредне, односно у етноцентризму и региоцентризму, места нема спрема Рома*. Роми су, па тако и грејачки, то и јесу и како јесу; покрај нас су и са нама – без њих бисмо били сиромашни и заслужују више бриге и помоћи. И покоји поклон, попут овог, произаша испод ентузијастичког пера скромног грејачког наставника.